

საქართველოს უნივერსიტეტი

ხელოვნებისა და ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა სკოლა

ფილოლოგია

ხელნაწერის უფლებით

სოფიკო ჭყოიძე

კონცეპტის „სიცოცხლე“ ლინგვოკოგნიტური და
ლინგვოკულტუროლოგიური კვლევა
თანამედროვე ინგლისურ ენაში

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარმოდგენილი ნაშრომის

სადისერტაციო მაცნე

232.1.3

თბილისი

2023

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია საქართველოს
უნივერსიტეტის ხელოვნებისა და ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა
სკოლაში.

საბჭოს თავმჯდომარე:

ირინე ჩხენკელი,
ფილოლოგიის დოქტორი
ასოცირებული პროფესორი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

მაია ჩხეიძე,
ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორი
პროფესორი

საბჭოს წევრი:

ნათია ასათიანი
ფილოლოგიის დოქტორი,
ასოცირებული პროფესორი

ოფიციალური ექსპერტები:

მადონა შელია,
ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორი,
ასოცირებული პროფესორი

შიდა ექსპერტი:

ნათელა მოსიაშვილი,
ფილოლოგიის დოქტორი
რუსუდან გოცირიძე,
ფილოლოგიის დოქტორი

დისერტაციის დაცვა შედგება 16 თებერვალს, 13:00 ზე.

მისამართი: თბილისი, საქართველოს უნივერსიტეტი, კოსტავას
77ა, #519 აუდიტორია.

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება საქართველოს უნივერსიტეტის
ბიბლიოთეკაში და უნივერსიტეტის ვებ გვერდზე: www.ug.edu.ge;

სადისერტაციო მაცნე დაიგზავნა 2022 წლის 19 დეკემბერს.

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი:

ნათია მანჯიკაშვილი

შესავალი

კონცეპტი „სიცოცხლე“ განეკუთვნება ბირთვულ კონცეპტთა რიგს. ეს ბუნებრივია, ვინაიდან, ეგზისტენციალური თვალსაზრისით, იგი მაქსიმალურად ნიშნადი ფენომენია ნებისმიერი ადამიანისათვის. სიცოცხლის უნივერსალურობა განისაზღვრება ადამიანის მიერ სამყაროს აღქმის პრინციპების ერთობითა და აღქმის ასახვის მსგავსებით. ეს ფაქტი კი განაპირობებს უნივერსალური კატეგორიებისა თუ სემანტიკური კონსტანტების ფორმირებას.

კონცეპტის „სიცოცხლე“ სტატუსის ბირთვულობა აიხსნება შემდეგი ფაქტით: სამყაროში ორიენტირებისას ადამიანი ეყრდნობა საკუთარი არსებობის („მე ვარ“) ფაქტს, ხოლო ადამიანისათვის „ყოფნა“, უპირველესად, „ცოცხლად ყოფნას“ გულისხმობს.

კონცეპტის „სიცოცხლე“ ობიექტივატორი ერთეულები (სიტყვები) ატარებენ ადამიანის გამოცდილების ნაწილს. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ინდივიდის ლექსიკონი შეესაბამება მისი ენობრივი პიროვნებისათვის რელევანტურ სამყაროს ავტონომიურ ხატს. ასეთ შემთხვევაში სამყაროს ნებისმიერი ეროვნულ-ენობრივი ხატი უნდა განვიხილოთ როგორც კონკრეტული ეთნოსის ყველა წევრის ინდივიდუალურ-სოციალური და ენობრივი სამყაროს ხატების განზოგადებული ფორმა.

კონცეპტში „სიცოცხლე“ აქტუალიზდება ადამიანის საზოგადოებრივ-ისტორიული პრაქტიკა და ადამიანად ყოფნის გამოცდილება. სიცოცხლე წარმოადგენს მრავალგანზომილებიან ფენომენს, რომლის საიდუმლოს ახსნასაც საუკუნეებია ცდილობს ადამიანი. ერთი მხრივ, ცხოვრება დედამიწაზე მცხოვრების ყველა სულიერის ბიოლოგიური არსებობის ფორმაა, მეორე მხრივ კი, იგი გაცილებით მეტია, ვიდრე ფიზიოლოგია - სიცოცხლე უმაღლესი რიგის ღირებულებაა.

ენა და სამყარო მუდმივად იცვლება. ახალი რეალობები ცვლიან სამყაროს, აყალიბებენ ჩვენი მეტყველების სტილსა და განსაზღვრავენ ჩვენს მიერ სამყაროს აღქმის სპეციფიკას. ახალი რეალობის ასახვისას ჩვენი აღქმის შედეგები სიტყვებში ობიექტივირდება. ახალი რეალობები გავლენას ახდენენ ლექსიკაზე და ამდიდრებენ მას ახალი ასოციაციებით.

კონცეპტის ასოციაციური ველის უწყვეტობა დროში ცვალებადია - ახალი რეალობა აყალიბებს და გარდაქმნის ასოციაციური ველის კონტინიუმს. ჩვენ განვმარტავთ ტრანსფორმაციას, რომელიც ხდება კონცეპტის ასოციაციური ველის კონტინიუმში, როგორც რეალობის უწყვეტ (მუდმივ) რეპროდუქციას (ინტერპრეტაციასა და რეინტერპრეტაციას).

ასოციაციები არ ინახება ადამიანის ცნობიერებასა და მეხსიერებაში ერთმანეთისგან იზოლირებულად. ზოგჯერ სხვადასხვა ერთეულებს შორის არსებული კავშირები პარადოქსული და წინააღმდეგობრივი ჩანს. თუმცა სწორედ კავშირების პარადოქსულობასა და წინააღმდეგობრიობაში ვლინდება ენის მატარებელთა მიერ რეალობის ინტერპრეტაციასა და რეინტერპრეტაციის სპეციფიკა.

ინტერპრეტაციის პროცესს განვმარტავთ როგორც მნიშვნელობის მოპოვების, ფენომენის გაგების, ფენომენის თაობაზე აზრის ჩამოყალიბების პროცესს. გაგება გულისხმობს ფენომენის თაობაზე ჩამოყალიბებული აზრის მორგებას, ჩართვას ცოდნის ქსელში. ინტერპრეტაციის დროს ახალი ცოდნის სტრუქტურები უკავშირდებიან არსებული ცოდნის სტრუქტურებს. ნაშრომში აღნიშნული სტრუქტურები გააზრებულია როგორც სამყაროს არსისა და მისი ფუნქციონირების ფორმათა რეპრეზენტაციების ქსელი.

სამყაროს შესახებ ცოდნა შედგება ინდივიდის საკუთარი ცოდნისგან, რომელიც ყალიბდება გარესსამყაროს პირდაპირი, ხენსორული აღქმის პროცესში და თაობების მიერ სამყაროს მეცნიერული და ყოველდღიური აღქმის შედეგების გადაცემის გზით.

სამყაროს ხატი ადამიანში ყალიბდება მისი ცხოვრების განმავლობაში, სამყაროსთან მისი ყველა კონტაქტის შედეგად და მისი მრავალფეროვანი შესაძლებლობების საფუძველზე.

ადამიანი შეიგრძნობს, აღიქვამს, აცნობიერებს და ასახავს სამყაროს. ამ პროცესში ადამიანი წარმოიდგენს „შესაძლო სამყაროებს“. „სამყაროს ხატები“ ეროვნულად დეტერმინირებულია - სხვადასხვა ენათა მატარებლები სხვადასხვაგვარად ხედავენ და სხვადასხვაგვარად ახორციელებენ სამყაროს სეგმენტაციას.

ახდენს რა სამყაროს ინტერპრეტაციას, ადამიანი „აცილებს“ სამყაროს მოდელს ყველაფერს, რაც, მისი თვალსაზრისით, ზედმეტი და არასაჭიროა. ადამიანი ბზინვარებას უბრუნებს იმას, რაც „გახუნებულია“ და ასწორებს იმას, რაც „მცდარია“. ადამიანი სრულყოფს სამყაროს მოდელს იქამდე, ვიდრე იგი არ მიიღებს იდეალურ ფორმას. სამყაროს მოდელის სრულყოფის პროცესში ადამიანი სრულყოფს საკუთარ თავსაც.

სამყაროს იდეალიზირებული ხატი არ მოიცავს ობიექტის ყველა კომპონენტსა და პარამეტრს. შეფასებას ექვემდებარება მხოლოდ ის, რაც ჭირდება ადამიანსა და კაცობრიობას. სწორედ შეფასება აქცევს ადამიანს იმ ვექტორად, რომელზეც ორიენტირებულია სამყარო. სამყაროს იდეალიზირებულ მოდელში ინტეგრირებულია არა მხოლოდ ის, რაც უკვე არსებობს, არამედ ისიც, რისკენაც ისწრაფვის ადამიანი.

სამყაროს ხატში მატერიალიზდება ენის კულტურულ-ფილოსოფიური იპოსტასი. სამყაროს ხატი წარმოადგენს როგორც ეროვნული ხასიათის, ისე ეროვნული მსოფლმხედველობის მანიფესტაციას.

თანამედროვე ლინგვისტიკის ერთ-ერთ ამოცანას წარმოადგენს ენაში შემეცნების შედეგების თავისებურებათა კვლევა. ამ ტიპის კვლევა უნდა ითვალისწინებდეს ადამიანის კოგნიტური საქმიანობის კვლევას და უნდა ასახავდეს ლექსიკოლოგიური, ისტორიულ-კულტურული, ეკონომიკურ-გეოგრაფიული და სოციალური მონაცემების სპეციფიკას.

იკვლევენ რა ლინგვისტურ პრობლემებს, მეცნიერები იკვლევენ ადამიანის ბუნებას, მის ემოციურ და მენტალურ სფეროებს, ეთიკურ და ესთეტიკურ საწყისებს, ღირებულებათა სისტემას, სამყაროს აღქმასა და შემეცნებას. კაცობრიობის სულიერი გამოცდილება აისახება ენაში.

ნაშრომში გამოყენებული მიდგომის ინტეგრაციულობა გულისხმობს კოგნიტური ლინგვისტიკისა და ლინგვოკულტუროლოგიის სააზროვნო სივრცეთა ფარგლებში გენერირებულ მიდგომათა სინთეზირებას. სწორედ ამ ტიპის სინთეზში იკვეთება როგორც წმინდა ლინგვისტური, ისე ინტერდისციპლინური კვლევის მონაცემებიც. კვლევის მონაცემთა ობიექტურობისა და სისრულის უზრუნველსაყოფად სხვადასხვა სააზროვნო სივრცეთაგან მიღებული ცოდნის სინთეზირების აუცილებლობა განსაზღვრავს კვლევის აქტუალობას.

კვლევის მიზანია კონცეპტის „სიცოცხლე“ სპეციფიკის კვლევა თანამედროვე ინგლისურ ენაში კოგნიტური ლინგვისტიკისა და ლინგვოკულტუროლოგიის სააზროვნო სივრცეთა კვეთაზე.

დასახული მიზნის განხორციელებას ემსახურება კვლევის შემდეგი ეტაპების განხორციელება:

1. კონცეპტის “Life” აქტუალიზაციის ლინგვისტურ მექანიზმთა გამოვლენა ინგლისურენოვან ტექსტებში;
2. კონცეპტის “Life” უნივერსალურ და უნიკალურ (კულტურით დეტერმინირებულ) მარკერთა განსაზღვრა;
3. სიცოცხლის შესახებ არსებულ წარმოდგენათა იდენტიფიცირება ინგლისურენოვან ცნობიერებაში;
4. სიცოცხლის მნიშვნელობისათვის ძირითადი რელევანტური მეტაფორული მოდელების გამოვლენა;
5. სიცოცხლის მნიშვნელობისათვის რელევანტურ ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა რეპერტუარის განსაზღვრა;
6. სიცოცხლის მნიშვნელობის ანალიზი ლექსიკოგრაფიულ წყაროებში;
7. კონცეპტის “Life” ენობრივ ობიექტივატორთა იდენტიფიცირება და მათი კოგნიტური ინტერპრეტაცია თანამედროვე ინგლისურ ენაში.

კვლევისათვის ფუძემდებლურია შემდეგი დებულებები:

1. ნებისმიერი ბუნებრივი ენა ასახავს სამყაროს აღქმისა და ორგანიზების (კონცეპტუალიზაციის) კონკრეტულ ფორმას;
2. ენაში არსებული მნიშვნელობები ერთიანდებიან კონკრეტულ მთლიანობრივ სისტემაში და ქმნიან კოლექტიურ ფილოსოფიას;
3. ენისათვის დამახასიათებელი სინამდვილის კონცეპტუალიზაციის კონკრეტული ფორმა ნაწილობრივ უნივერსალურია, ნაწილობრივ კი - ეროვნული ნიშნით დეტერმინირებული;
4. სამყაროს ხატის როგორც ნაივურ (გულუბრყვილო), ისე მეცნიერულ ვერსიებში ადამიანი შემეცნებითი სისტემის მეშვეობით ითვისებს მთელ იმ ინფორმაციას, რომლის წყალობითაც ადამიანი გაიაზრებს სინამდვილეს, იღებს ცოდნას, აყალიბებს თვალსაზრისს და გეგმავს თავის ქმედებებს;
5. სამყაროს დისკრეტულობასა და ენაში სინამდვილის ანარეკლს შორის არ არსებობს სრული იგივეობრიობა, თუმცა მათ შორის არსებობს გარკვეული შესაბამისობაც, რომლის გარეშეც ენა ვერ შეძლებდა საკომუნიკაციო ფუნქციის შესრულებას;
6. მატერიალურ სამყაროში გარკვეული ზღვრების არსებობა განაპირობებს სინამდვილის ენობრივი დანაწევრების ფორმის გარკვეულ უნივერსალიზმს;
7. კონცეპტის ირგვლივ წარმოქმნილი ნომინაციური ველის სტრუქტურულ თავისებურებასა და შინაარსობრივ სპეციფიკას განსაზღვრავს კონცეპტის სტატუსი (დომინანტურობა/პერიფერიულობა) ენის მატარებელი ერის მიერ კონსტრუირებულ სამყაროს ენობრივ ხატში;
8. კონცეპტის კონტინიუმის განსაზღვრა შესაძლებელია მხოლოდ ლექსიკონში ფიქსირებული ერთეულების, ტექსტებსა და ინფორმანტების ცნობიერებაში კოდირებული მონაცემების ინტეგრაციის გზით;
9. კონცეპტის კონტინიუმის მნიშვნელოვან კომპონენტს წარმოადგენს კონცეპტის ასოციაციური განზომილებები, რომლებშიც იკვეთება ენის მატარებელი ერის ცნობიერებაში კონცეპტის ღირებულებითი მარკირებულობის სპეციფიკა.

ნაშრომის ჰიპოთეზა შემდეგნაირად ჟღერს: თანამედროვე ინგლისურ ენაში ლინგვოკოგნიტოლოგიისა და ლინგვოკულტუროლოგიის სააზროვნო სივრცეთა კვეთაზე კონცეპტის „სიცოცხლე“ კვლევის ადეკვატურობისა და სისრულის უზრუნველყოფა შესაძლებელია მხოლოდ კონცეპტის ენობრივ ობიექტივატორთა მთელი კომპლექსის ანალიზის შედეგად.

კვლევის მეთოდოლოგიის საფუძველს წარმოადგენს ინტეგრაციულობა: კონცეპტუალური ანალიზის (ლინგვისტური ინტროსპექციის მეთოდის), სალექსიკონო განმარტებათა ანალიზის (კომპონენტური ანალიზის მეთოდის), დესკრიფციისა და კლასიფიკაციის მეთოდების, კულტურულ-ფონური ინტერპრეტაციის, ინფორმანტთა გამოკითხვის მეთოდის (თავისუფალი ასოციაციური ექსპერიმენტის მეთოდის) და კონტექსტოლოგიური მეთოდების სინთეზირებით იქმნება სივრცე, რომელშიც იკვეთება ენის კულტურულ-ფილოსოფიური იპოსტასი.

ნაშრომის თეორიული ღირებულება და მეცნიერული სიახლე იკვეთება:

1. მეთოდოლოგიური პლურალიზმის ერთ თეორიულ „ფოკუსში“ მოქცევისა და სხვადასხვა სააზროვნო სივრცეთა სინთეზირების პრაქტიკული რეალიზაციის შედეგად;
2. კონცეპტის „სიცოცხლე“ მრავალგანზომილებიანობის ენობრივ-კულტურული მანიფესტაციის თავისებურებათა ანალიზის შედეგად;
3. თანამედროვე ინგლისურ ენაში კონცეპტის “Life” დონეზე რეალობის უწყვეტი (მუდმივი) რეპროდუქციის (ინტერპრეტაციისა და რეინტერპრეტაციის) სპეციფიკის წვდომის შედეგად.

ნაშრომის პრაქტიკული ღირებულება განისაზღვრება კვლევის შედეგების ვალიდურობით ლექსიკოლოგიისა და სემანტიკის, ლინგვოკოგნიტოლოგიის, ლინგვოკულტუროლოგიისა და ფსიქოლინგვისტიკის სალექციო კურსებისათვის.

კვლევის მასალად გამოყენებულია კონცეპტის “Life” ენობრივი ობიექტივატორები თანამედროვე ინგლისურ ენაში. ერთეულები

მოპოვებულია განმარტებითი ლექსიკონების, მხატვრული ლიტერატურის ნიმუშებისა და ასოციაციური ექსპერიმენტის მონაცემთა ანალიზის შედეგად.

ნაშრომის სტრუქტურა მოიცავს შესავალს, თავებს, ქვეთავებს, დასკვნებსა და ბიბლიოგრაფიას.

შესავალში დასაბუთებულია საკვლევი თემის აქტუალობა და სამეცნიერო სიახლე; განსაზღვრულია კვლევის მიზანი, დასახული მიზნის მიღწევისათვის საჭირო კვლევის ეტაპები, ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული ღირებულება, კვლევის მეთოდოლოგია.

პირველ თავში - „თვალსაზრისები“ - განხილულია სიცოცხლის, სიკვდილისა და უკვდავების არსი; ტაბუში მანიფესტირებული ფსიქოლოგიური, რელიგიური და სოციალური შეზღუდვების სპეციფიკა.

მეორე თავი - „სააზროვნო სივრცეები და კვლევის მეთოდები“ - ეძღვნება ისეთ საკითხთა ანალიზს, როგორებიცაა: კოგნიტური ლინგვისტიკისა და ლინგვოკულტუროლოგიის სააზროვნო სივრცეთა მახასიათებლები; მენტალურ ფენომენტთა ინტეგრალური და დიფერენციალური ნიშნები; მეთოდოლოგიის თავისებურებები.

მესამე თავში - „კონცეპტი კოგნიტურ ლინგვისტიკასა და ლინგვოკულტუროლოგიაში“ - გაანალიზებულია კონცეპტის კოგნიტური და ლინგვოკულტურული ორგანიზაციის თავისებურებები; კონცეპტის „Life“ ობიექტივაციის სპეციფიკა თანამედროვე ინგლისურენოვან კულტურაში; კონცეპტის რეალური ფსიქოლოგიური შინაარსი ახალ რეალობაში.

მეოთხე თავში - „ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა რეპერტუარი და მეტაფორული მოდელები“ - წარმოდგენილია კონცეპტის „Life“ ფრაზეოლოგიზაციისა და მეტაფორული გააზრების შედეგები თანამედროვე ინგლისურ ენაში.

დასკვნით ნაწილში შეჯამებული და განზოგადებულია კვლევის შედეგები.

დასკვნა

კვლევის შედეგთა ანალიზმა ცხადყო, რომ კონცეპტს „სიცოცხლე“ ახასიათებს:

1. სემანტიკურად ჰეტეროგენული კომპონენტების არსებობით განპირობებული მრავალგანზომილებიანობა.
2. ნიშანთა შორის სისტემური დამოკიდებულებით განპირობებული იერარქიულობა.
3. ეთნოსპეციფიკურობა;
4. ვერბალიზაციის საშუალებათა მრავალფეროვნებით განპირობებული ნომინაციური სიმკვრივე;
5. დისკურსული (სოციოკულტურული, გენდერული და აქსიოლოგიური) ვარიაციულობა;
6. დისკურსზე ცენტრირებულობა - დისკურსის საწყისი მარგანიზების ფუნქციის შესრულების უნარი.

მნიშვნელობის აქტუალიზაციის შედეგთა ანალიზმა - ლექსიკონის აბსტრაქტული ერთეულიდან მეტყველ სუბიექტზე გადანაცვლებამ გამოავლინა შემდეგი კანონზომიერებები:

1. როგორც სალექსიკონო მნიშვნელობები და მეტყველებაში რეალიზებულ ინდივიდუალურ ფორმათა ერთობლიობა, ერთეული “Life” წარმოადგენს მთლიანობრივ კოგნიტურ სტრუქტურას, რომლის სპეციფიკაც ვლინდება მხოლოდ მნიშვნელობის აქტუალიზაციის საშუალებათა კომპლექსის კვლევის შედეგად;
2. ლექსიკოგრაფიული წყაროები მიუთითებენ, რომ სიცოცხლე არის არსებობის ფაქტი, დროის მონაკვეთი, ცხოვრების პირობები, ბიოგრაფია;
3. კონცეპტის “life” მრავალფეროვნება და მრავლასახეობა მიემართება ძირითადად ადამიანის სიცოცხლეს. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სუბიექტური ინტერპრეტაციის ფაქტორი, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანის მიერ სამყაროს აღქმისა და მისი სამყაროსადმი დამოკიდებულების ინდივიდუალობასთან. სწორედ ამ ფაქტში იკვეთება ყველაზე ნათლად საკვლევი ფენომენის ანთროპოგენეტიზმი;

4. კონცეპტის “life” კონტინუუმი გაცილებით უფრო მრავალფეროვანია ინგლისურენოვან კულტურაში, ვიდრე - ლექსიკოგრაფიულ წყაროებში;
5. ინგლისური ენის მატარებელთა ცნობიერებაში სიცოცხლის არსი განისაზღვრება ენობრივი პიროვნების საცხოვრებელი ადგილით, საარსებო გარემოთი, ცხოვრების მიზნით;
6. ენობრივი პიროვნება დომინანტურ სტატუსს ანიჭებს სამუშაოს, სიყვარულს, ოჯახს, სახლს, პირად და საზოგადოებრივ ცხოვრებას;
7. საკმაოდ მრავალფეროვანია საკვლევ კონცეპტთან ასოცირებული მეტაფორული და ფრაზეოლოგიური კონტინუუმი. მეტაფორებითა და ფრაზეოლოგიური ერთეულებით ობიექტივირებულია: ფულის, დროისა და სიცოცხლის კორელაციურობა; სიახლეებისა და აღმოჩენებისკენ სწრაფვა; ცხოვრების მოულოდნელობებით სისავსისა და მოულოდნელის ახდენის შესაძლებლობა; წინსვლის საჭიროება; ადამიანების მიერ ცხოვრებაში შეცდომების დაშვების ალბათობა; რეალობასა და რეალობაზე წარმოდგენას შორის არსებული სხვაობა, რეალობის არასწორი ხედვა; შეცდომების დაშვების შემთხვევაში სიტუაციის მოულოდნელი განვითარების ალბათობა; ძალისხმევის გაწევის საჭიროება მიზნის მიღწევისთვის; ადამიანის ცხოვრებაში წარმატებისა და მარცხის მონაცვლეობა, ასევე ზოგჯერ ადამიანის მიერ საკუთარი ცხოვრების გაკონტროლების შეუძლებლობა; ადამიანის მიერ საკუთარი ცხოვრების მნიშვნელოვანი ნივთებითა და მოვლენებით შევსება; სიმშვიდისა და მღელვარების მონაცვლეობა; მღელვარებისა და სირთულეების შემდგომ სიტუაციის დასტაბილურება; შესაძლებლობათა გამოყენების აუცილებლობა; მიზნის მისაღწევად ძალისხმევის გაწევის საჭიროება; მოძრაობის, ქმედების აუცილებლობა და ცხოვრების ცვალებადობა; ნათელისა და ბნელის, დადებითისა და უარყოფითის თანაარსებობა; მუდმივი ძალისხმევის საჭიროება დაბრკოლებების გადასალახად; შრომისმოყვარეობისა და ძალისხმევის საჭიროება მიზნის მისაღწევად; ენერჯის აღდგენის საჭიროება; წინსვლისა და მიზნისაკენ სვლის აუცილებლობა, მოვლენათა მონაცვლეობა; გზაჯვარედინზე ყოფნისა და არსებული გზებიდან ერთ-ერთის

არჩევასთან დაკავშირებული სირთულე; მომავლის წინასწარ განწვრეტის საჭიროება და სხვა ადამიანების ქმედებების წინასწარ გათვლის შეუძლებლობა; ცხოვრებაში საკუთარი ადგილის პოვნა; მოთმინებისა და ძალისხმევის საჭიროება ცხოვრების მშვენიერების აღმოჩენისათვის; ცხოვრებაში ზნეობრივი პრინციპების დაცვა და სწორი არჩევანის გაკეთების აუცილებლობა; ურთიერთობების შენარჩუნებისათვის ძალისხმევის გაწევის აუცილებლობა; ადამიანის ცხოვრებაში კონკურენციის, მოგებისა და წაგების მონაცვლეობა; ცხოვრების მისიად აღქმა; სიახლეების აღმოჩენით გამოწვეული ბედნიერება; ადამიანის მუდმივი მოძრაობის აუცილებლობა; უძლურების, საკუთარ ცხოვრებაზე კონტროლის განხორციელებისა და არჩევანის გაკეთების შეუძლებლობა; სიცოცხლის წრიულობა - ცხოვრების ეტაპების ერთმანეთზე დამოკიდებულება; სოცოცხლის საჩუქრად განხილვა; ადამიანის ცხოვრებაში კომედიისა და ტრაგედიის თანაარსებობა; ცხოვრების ტაძრად აღქმა; ადამიანის ცხოვრების იღბლით განპირობებულობა; ახალი ცოდნისა და გამოცდილების მიღების შესაძლებლობა;

8. კონცეპტის “Life” კონფიგურაცია იკვეთება მთელი კონცეპტუალური სივრცის ანალიზის შედეგად;
9. საკვლევი კონცეპტის მრავალგანზომილებიანობაზე მეტყველებს ელემენტის “Life” სხვა ელემენტებთან შეთანხმების შესაძლებლობათა მრავალფეროვნება;
10. სიტყვათშეთანხმებებში იკვეთება არა მხოლოდ შეფასება, არამედ სოციალური სტატუსიც.
11. ატრიბუტები მოიცავენ მორალურ-ესთეტიკური ხასიათის შეფასებებს.

მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ინდივიდის პირადი გამოცდილება. ენის მატარებელი ანიჭებს სიცოცხლეს სუბიექტურ შინაარსს ინდივიდუალური ფაქტორების (ასაკის, სქესის, გამოცდილების, წარმომავლობის, განათლების, აღზრდის, პროფესიის, სოციალური სტატუსის, რწმენის, ფიზიკური თუ სულიერი მდგომარეობის, განწყობის) მიხედვით.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები გამოქვეყნებულია შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. Linguocultural Analysis of the Concept “Life”. The 11th International Online Conference on Social Researches and Behavioral Sciences. ანტალია, თურქეთი, 2022
2. The Problem of Constructing the Thematic Space. The 10th International Online Conference on Social Researches and Behavioral Sciences. ანტალია, თურქეთი,, 2021
3. Linguocognitive and Linguocultural Dimensions of the Concept “Life” in Modern English. Caucasus Journal of Social Sciences #: 15. თბილისი, საქართველო, 2022

The University of Georgia

The School of Arts and Humanities

Philology

Manuscript Copyright Protected

Sopiko Chkoidze

**Linguocognitive and Linguocultural Dimensions of the concept “Life”
in Modern English**

Synopsis

of the thesis submitted in partial fulfillment for the Degree of Doctor of
Philosophy (PhD) in Philology

232.1.3

Tbilisi

2023

The doctoral dissertation has been written at the School of Arts and Humanities, The University of Georgia.

Board Chairman: **Irine Chkhenkeli,**
Doctor of Philological Science,
Associate Professor

Academic Supervisor: **Maia Chkeidze,**
Doctor of Philological Science,
Professor

Board Member: **Natia Asatiani,**
Doctor of Philological Science,
Associate Professor

Official Reviewer: **Madona Shelia,**
Doctor of Philological science,
Associate Professor

Reviewers: **Natela Mosiashvili,**
Doctor of Philological science

Rusudan Gotsiridze,
Doctor of Philology

The defense of the dissertation will be held on February 16, at 13:00 p.m.
Venue: The University of Georgia, Room #519, Building IV, 77a, Kostava Str, 0165, Tbilisi, Georgia.

A copy of the dissertation is available at the library of the University of Georgia.

The synopsis was sent on December 19

Secretary of the Dissertation Board: Natia Manjikashvili

Introduction

The concept "Life" belongs to several core concepts. That is natural, since, from the existential point of view, it is the most significant phenomenon for any person. The universality of life is determined by the unity of the principles of human perception and the similarity of the reflection of perception. This fact determines the formation of universal categories or semantic constants.

The specificity (nuclearity) of the status of the concept "Life" is explained by the following fact: when orienting in the world, a person relies on the principle of his/her own existence ("I am"), and for a person, "being" means, first of all, "being alive".

The objectifying units (words) of the concept "Life" relates to human experience. Therefore, it can be assumed that an individual's vocabulary (lexis) corresponds to the autonomous worldview relevant to his/her linguistic personality. In such a case, any national-linguistic worldview should be viewed as a generalized form of worldviews of the individual-social and linguistic worldviews of all members of a specific ethnos.

The concept "Life" actualizes the socio-historical practice of a person and the experience of being a human. Life is a multidimensional phenomenon; man has been trying to explain the secret of life for centuries. On the one hand, life is a form of biological existence of all living beings, on the other hand, it is much more than physiology - life is a value of the highest order.

Language and the world are constantly changing. New realities change the world, shape the style of our speech, and determine the specificity of our perception of the world. When reflecting the new reality, the results of our perception are objectified in words. New realities influence the vocabulary and enrich it with new associations.

The continuity of the associative field of a concept varies in time - new realities shape and transform the continuum of the associative field. We interpret the

transformation occurring in the continuum of the associative field of the concept as a continuous reproduction (interpretation and reinterpretation) of reality.

Associations are not stored in human consciousness and memory in isolation from one another. Sometimes connections among different entities seem paradoxical and contradictory. However, the specificity of the interpretation and reinterpretation of reality by the language speakers is revealed in the paradox and contradiction of the mentioned connections.

In the process of interpretation, we explore the meaning, apprehend the essence of the phenomenon and form an opinion about it. Understanding implies adjusting the opinion formed about the phenomenon, integrating it in the network of knowledge. During interpretation, the new knowledge structures are connected to the existing ones. The mentioned structures create the network of representations of the world and reflect the specificity of the forms of its functioning.

The knowledge about the world is made up of the individual's own knowledge, which is formed in the course of direct, sensory perception of the surrounding world and from the transmission of the results of scientific and everyday perception of the world by generations.

A person's worldview is formed during his life, as a result of all his contacts with the world. A person feels, perceives, realizes, and reflects the world. In this process, a person imagines "possible worlds". Worldviews are nationally determined - speakers of different languages see and segment the world in different ways.

While interpreting the world, a person "removes" from the model of the world everything that he/she considers to be superfluous and odd. A person restores the lustre to what is "faint" and corrects what is "wrong". Man perfects the model of the world until it takes an ideal form. In the process of perfecting the model of the world, man also perfects himself.

The idealized model of the world does not comprise all the components and parameters of the object. Only what is needed by humanity is subject to

evaluation. It is evaluation that makes a person the vector on which the world is oriented. The idealized model of the world integrates not only what already exists, but also what a person aspires to.

The worldview materializes the cultural and philosophical hypostasis of the language. The worldview captures both the national character and the national worldview.

One of the tasks of modern linguistics is the study of the specificity of the results of cognition in language. This type of research should imply the research of human cognitive activity and should reflect the specificity of lexicological, historical-cultural, economic-geographical, and social data.

Investigating linguistic problems, scientists research human nature, more precisely, emotional and mental spheres, ethical and aesthetic origins, the system of values, world perception and cognition. Humanity's spiritual experience is reflected in language.

The integrative approach used in the paper implies synthesizing the approaches generated within the thought spaces of cognitive linguistics and linguoculturology. It is in this type of synthesis that both purely linguistic and interdisciplinary research data can be found. The relevance of the research is determined by the necessity of synthesizing the knowledge obtained from different thought spaces, ensuring the objectivity and completeness of the research data.

The goal of the research is to study the specificity of the concept "Life" in modern English at the intersection of cognitive linguistics and linguoculturology.

The set goal is attained by implementing the following research stages:

1. Revealing the linguistic mechanisms for actualizing the concept "Life" in English-languaged texts;
2. Identifying universal and unique (culturally determined) markers of the concept "Life";
3. Defining the ideas about life in the English-languaged consciousness;
4. Revealing the main metaphorical models for the meaning of life;

5. Determining the repertoire of the phraseological units for the meaning of life;
6. Analysing the meaning of life in lexicographical sources;
7. Identifying the linguistic objectifiers of the concept "Life" and their cognitive interpretation in modern English.

The research is based on the following provisions:

1. Any natural language reflects a specific form of perception and organization (conceptualization) of the world;
2. The meanings in language are united in a specific integral system and form a collective philosophy;
3. The specific form of conceptualization of reality characteristic of language is partly universal, and partly determined by national specificity;
4. Both in naive and scientific worldviews, a person absorbs all the information through the cognitive system. Thanks to the mentioned system a person realizes the essence and specificity of reality, gains knowledge, forms a point of view and plans his/her actions;
5. There is no full compliance between the world discreteness and the reflection of reality in language, although there is a certain correspondence between them, without which language would not be able to perform its communicative function;
6. The presence of certain limits in the material world leads to a certain universalism in the form of linguistic segmentation of reality;
7. The structural peculiarity and content specificity of the nominative field formed around the concept is determined by the status of the concept (dominant/peripheral) in the linguistic worldview constructed by the nation;
8. Defining the concept continuum is possible only through the integration of the units fixed in the dictionary, the texts and the data encoded in the consciousness of the informants;
9. An important component of the concept continuum is the associative dimension of the concept, in which the specificity of the "value marking" of the concept in the consciousness of the nation is evidenced.

The hypothesis of the paper is as follows: the adequacy and completeness of the study of the concept "Life" in modern English at the intersection of linguocognitology and linguoculturalology can be achieved only as a result of the analysis of the entire complex of linguistic objectifiers of the concept.

The basis of the research methodology is integrativeness. The space, in which the cultural-philosophical hypostasis of the language, is created by synthesizing the following methods: conceptual analysis (linguistic introspection), analysis of lexical definitions (componential analysis), description and classification, interpretation of cultural background, informant survey (free association experiment) and contextual methods.

The theoretical value and scientific novelty of the paper are determined by:

1. integrating methodological pluralism into one theoretical "focus" and synthesizing different thinking spaces;
2. analyzing the peculiarities of the linguocultural manifestation of the multidimensionality of the concept "Life";
3. realizing the specificity of continuous (constant) reproduction (interpretation and reinterpretation) of reality on the example of the concept "Life" in modern English.

The practical value of the paper is determined by the validity of the research results for the courses of lexicology and semantics, linguo-conceptology, linguoculturology and psycholinguistics.

The linguistic objectifiers of the concept "Life" in modern English are used as research material. The units were extracted from explanatory dictionaries, samples of fiction, and associative experiment.

The structure of the work comprises the introduction, chapters, sub-chapters, conclusions, and bibliography.

The significance and scientific novelty of the research topic are outlined in the introduction. The research goals and tasks requisite to achieve the set goals,

theoretical and practical values of the thesis, as well as research methodology are defined.

In the first chapter - "Viewpoints" - the essence of life, death and immortality, the specificity of psychological, religious and social restrictions manifested in taboo are discussed;

The second chapter - "Thinking spaces and research methods" - is devoted to the analysis of such issues as: characteristics of cognitive linguistics and linguoculturology; integral and differential signs of mental phenomena; peculiarities of methodology.

In the third chapter - "Concept in Cognitive Linguistics and Linguoculturology" - features of the cognitive and linguocultural organization of the concept, the specificity of the objectification of the concept "Life" in modern English-languaged culture, the real psychological content of the concept in the new reality are analyzed.

The fourth chapter - "Repertoire of phraseological units and metaphorical models" - presents the results of phraseologicalization and metaphorization of the concept "Life" in modern English.

Conclusion

The analysis of the data revealed that the concept "Life" is characterised by:

1. Multidimensionality due to the presence of semantically heterogeneous components;
2. Ethno-specificity;
3. Nominative density due to the variety of means of verbalization;
4. Discursive (sociocultural, gender and axiological) variability;
5. Centring on the discourse - the ability to perform the function of the initial organizer of the discourse.

The analysis of the results of the actualization of the meaning - the shift from the abstract unit of the dictionary to the speaking individual - revealed the following regularities:

1. As the unity of lexical meanings fixed in dictionaries and individual forms realized in speech, the unit "Life" represents the integral cognitive structure, revealed as a result of the analysis of the means of actualizing the meaning;
2. Lexicographic sources indicate that life is a fact of existence, a period of time, conditions of life, biography;
3. Multiplicity of the concept "Life" manifests the variety of human life; the factor of subjective interpretation is especially important – it is related to the individual perception of the word and subjective attitude to it;
4. Continuum of the concept "Life" is much more diverse in the English-speaking culture than in lexicographic sources;
5. In the consciousness of English language speakers, the essence of life is determined by the place of residence, living environment, purpose of life;
6. English language speakers give a dominant status to work, love, family, home, personal and public life;
7. The metaphorical and phraseological continuum associated with the research concept is quite diverse. Metaphors and phraseological units objectify: correlation of money, time and life; desire for novelties and discoveries; fullness of life with surprises and the possibility of doing the unexpected; the need to move forward; people's tendency to make mistakes in life; the difference between the reality and the perception of the reality; incorrect view on the reality; probability of unexpected development of the situation in case of mistakes; the need to make efforts to achieve the goal; the alternation of success and failure in a person's life, as well as a person's inability to control his/her own life; filling one's own life with important things and events; alternation of calmness and excitement; stabilization of the situation after excitement and difficulties; the need to use opportunities; the need to make efforts to achieve a goal; the need for movement, action and change in life; coexistence of light and dark, positive and negative sides; the need for constant effort to overcome obstacles; the need for hard work and effort to achieve a goal; the need to restore energy; the need to move forward towards the goal; the difficulty of being at a crossroads and choosing one of the available roads; the need to anticipate the future and the inability to predict other people's actions; finding one's own place in life; the need for patience and effort to discover the beauty of life; compliance with moral principles in life and the need to make the right choice; the need to

make efforts to maintain relationships; the alternation of competition, winning and losing in life; perceiving life as a mission; happiness caused by discovering new things; the need for constant movement; inability to exercise control over one's life and make choices; circularity of life - dependence of life stages on each other; consideration of life as a gift; coexistence of comedy and tragedy in life; perceiving life as a temple; the fate of a person; the opportunity to gain new knowledge and experience;

8. The configuration of the concept "Life" is defined as a result of the analysis of the entire conceptual space;
9. The multidimensionality of the concept is indicated by the variety of possibilities for the "agreement" of the element "life" with other elements;
10. Not only the assessment but also the social status can be seen in word combinations;
11. Attributes include evaluations of a moral-aesthetic nature.

The personal experience of the individual plays an important role. English native speakers give subjective content to life according to individual factors (age, gender, experience, origin, education, upbringing, profession, social status, faith, physical or spiritual condition, mood).

List of Publications:

1. Linguocultural Analysis of the Concept “Life”. The 11th International Online Conference on Social Researches and Behavioral Sciences. Antalya, Turkey, 2022
2. The Problem of Constructing the Thematic Space. The 10th International Online Conference on Social Researches and Behavioral Sciences. Antalya, Turkey, 2021
3. Linguocognitive and Linguocultural Dimensions of the Concept “Life” in Modern English. Caucasus Journal of Social Sciences #: 15. Tbilisi, Georgia, 2022